

GR. ΠΑΛΛΑΣ, ΠΑΛΛΑΚΗ.

a) παλλακή f., παλλακίς f. „priležnica“, παλλακός m. „amasius“ Hes., Phot.;

b) πάλλας, -αντος m. „véos“;

c) dor. πάλλαξ, jon. πάλληξ m. fem. „μελλέφρηβος, βούπαις“ dim. παλλάκιον· μειράκιον Hes.; παλλικάριον ntr. (nam. παλληκ-) „paž“ POxy. 1863. 4, novogr. παλληκάρι ntr. „mladenič, mlad junak“;

d) Παλλάς f. epit. Átene, „deviška svečenica v egipt. Tebah“ (Strabo 816), Παλλάδιον ntr. „kip Palade, ženski kipec, sedež efetov v Atenah“. Ze starodavna zveza tega imena z glagolom πάλλω je ljudska etimologija; neverjetno tudi Fröhde BB. III 295 (k sti. *purýa-* „in der Burg befindlich“, t. j. *Παλγιάδ-ς „Burgöttin“, cf Πολιάς!).

Poskusi, najti izvor te skupine, gredo v dveh smereh:

a) Celotna skupina je izposojena iz nekega maloazijskega ali azijskega jezika, osnovni pomen je „priležnica“: za to navidezno govori cela vrsta fonetično in pomensko podobnih besed: hebr. *pillegeš*, *pilegeš*, aram. *pilaqtā* „paelex“, lat. *paelex*, *pēlex*, *pellex*; z -r- avest. *pairikā* „lepe žene, ki z vzbujanjem ljubezni odvrčajo vernike od vere“ (sr. perz. *parīk*, n. perz. *parī* „dobri duh Peri“), irsko *airech*, gen. *airige* f. „paelex“; tako Richter KZ. 36, 119 op. 5 (misli, da je av. *pairikā* morda vir ostalih izrazov), Müller BB. 1, 295 in Uhlenbeck PBrB. 27, 124, Thurneysen IF. 42, 146 sl., Hofmann Lat. EW. 3. Aufl. II 233 sl. (bibliografija).

Od teh besed je na vsak način lat. *paelex* izposojeno iz grščine, gl. Hofmann l. c.; splošno velja to tudi za hebr. *pilegeš* (Wiedemann BB. 28, 26 sl., Lewy Semit. Fremdw. im Griech. 66 sl.). Ker av. *pairikā* (drugače Bartholomae BB. 15, 9 [fem. k **paraka-* „tuj“, prv. „deklica iz tujine“], Güntert KZ. 45, 201. Kalypso 259 sl.) zaradi -r- ne more biti direkten vir gr. skupine, ir. *airech* pa iz geografskih razlogov sploh ne pride v poštev, na drugi strani pa je izposoja iz nekega azijskega jezika v praindoevr. dobi malo verjetna (bibl. pri Hofmannu l. c.), ni osnove za obrambo tujega izvora. Proti izposoji govori tudi

raznovrstnost tvorb v grščini, zlasti pa besede pod b) in c), ki vendar govore za to, da je prv. pomen cele skupine „mladenič, dekle, mlada žena“ in da je slabi pomen v *παλλακή* sekundaren; sicer pa cf. Ael. Dion. Fr. 172 (prv. pomen je „deklica“); cf. Boisacq DEGr. 743 sl.

b) skupina je indoevropskega izvora: Froehde BB. 17, 308 (prv. pomen „Kebsweib“, pomen „deček, deklica“ sekundaren, zato kot „gekauftes Weib“ k sti. *pánatē* „kupi“, lit. *pelnas* „zasluzek“), Bezzenberger BB. 16, 249, Fick BB. 18, 134 (k sl. *človek*, let. *cilvéks*), Fick BB. 22, 125 sl. Bechtel Lexil. 268 sl. (k gr. *πῶλος*, nem. *Fohlen*), Wiedemann BB. 28, 26 sl. (k lat. *pellis* „koža“ etc.), Walde IF. 39, 85 ss., Walde—Pokorny Vgl. Wb. II 7 (gr. *παλλακή* in av. *pairikā* iz ievr. **palja-q-*, **palī-q-* „junges Mädchen“, gr. tudi „Knabe“). Druge etimologije pri Hofmannu I. c.

Tudi te razlage so bodisi pomensko bodisi formalno nezadovoljive. Popolnoma neverjetna je (že zaradi vokalizma) Lewyja (Semit. Fremdw. im Gr. 67) zveza *παλλακή* z glagolom *πλεκόω* „βιω“, ki je po njem semitska izposojenka.

Zato izvajam vso skupino iz pragrške osnove **πάλλο-ς* masc. fem. „mlad, človek (brez ozira na spol)“; morda je eksistiral tudi ženski pendant **πάλλα*. Pripone -*άδ-*, -*ακ-/ηκ-*, -*ακός/-ακή* služijo bodisi feminizaciji prvotno po spolu indiferentnega **πάλλος*, bodisi dajejo besedi deminutivni pomen.

Osnova **πάλλο-ς* m. f. izvira iz ievr. **qwl̥jō-s* in spada po mojem mnenju k naslednji skupini:

a) tohar. dial. B *klyiye* „žena“, obl. *klai*, pl. *klaina*, dial. A *kulyi*, obl. *kule*, pl. *kulewāñ*. O morfologiji teh besed gl. Pedersen, Tocharisch 42 sl. (obl. A *kule* = B *klai* ima končnico prvotnih *ā*-debel, kar je sekundarno, ibid. 100), 66 (B pl. *-na*), 105 (A pl. *kulewāñ* analogično po *sewāñ* „sinovi“).

b) irsko *caile* „a country woman, a maiden, a girl“, *cailín* „deklica“, bret. *plac'h* isto. Vse te keltske besede so gramatično moškega spola, gl. Pedersen, Kelt. Gr. I 444, II 64; bret. *pl-* je izgubilo vokal pred *-l-* (ibid. I 280) in vsebuje produktivni sufix *-ac'h* (ibid. II 25).

Toharske in keltske besede je združil Pedersen, Group. des dial. leur. 26 in Tocharisch 99 sl. Na zadnjem mestu združuje tohar. oblike, ki naj bi bile prvotno *-jo-* deblo (*ā*-fleksija je sekundarna, kar je zaradi pomenskih asociacij lahko umljivo), z irskim *caile* (masc.!) pod skupno osnovo **kwl̥jo-* (Tohar. A *kulyi* kaže že samo na prvotni začetni labiovelar, cf. Pedersen, Toch. 234).

Kot vidimo, se gr. praoblika **qwl̥jo-s* comm. popolnoma ujema z zgoraj omenjeno osnovo kelt. in tohar. besed in to ne le formalno in pomensko (prv. pomen za vse bi bil nekako „mlad človek“), temveč tudi v tem, da služi za moški in ženski spol obenem in s tem osvetljuje moški spol keltskih besed; po-

men gr. παλλακική se razloži enako kot raba besede μετραξ v slabem pomenu.

Morda so sorodne še naslednje besede:

a) avest. *čarāiti-* „deklica“, ievr. praoblika bi bila **qwel-ēt-*;
 b) germ. besede: nem. *Held*, st. saks. *helith*, ags. *haele* „mož, junak“, st. nord. *holdr*, *halr* „mož“, pragerm. **hali þ-*, **halē þ-*, ievr. **qwol-e/ēt-* „mladenič“. K pomenskemu razvoju cf. sl. *junak*. Izguba labializacije pred -o- v pragerm. je znana. — Druge razlage n. pr. pri Walde—Pokorny Vgl. Wb. I 442 sl. (a in b k ievr. **qel-* „gnati“), Kluge—Götze Deutsch. EW. 11. A., 243 (k ir. *calath* „trd“).

c) arm. *atidž*, *atič* „deklica“, *atdžik* „(majhna) deklica“, *ataxin* „služabnica“, ako so nastale iz ievr. **qwl-*. Druge razlage pri Lidénu, Armen. St. 25 (bibl.); Meillet, Bull. Soc. Lingu. 37, 73 sl.; Hofmann Lat. EW. 234.

Morda smemo domnevati korenisko sorodnost z ievr. besedami s pomenom „truma, družina“ pri Walde—Pokorny, Vgl. Wb. I 517 (sti. *kúlam* „čreda, truma, rod, družina“ i. dr.), ako gredo vse besede na nek osnovni glagol s pomenom „rasti“ (odtod „mlad“) ali „roditi“ (odtod „rod, družina“ in „otrok“: „majhen, mlad“). Pomenskih prehodov te vrste srečamo dovolj, tako da bi ta domneva s semasiološke plati ne delala težav. Druga stvar je formalna stran: glagola s tem pomenom zaenkrat ni, dasi lit. *kiltis* „generacija“, ako je soroden z zg. omenjenim sti. *kúlam*, suponira glagolno osnovo (pripona kot v lat. etc. *gens*).

Ljubljana.

B. Čop.

RÉSUMÉ

B. Čop: GR. ΠΑΛΛΑΣ, ΠΑΛΛΑΚΗ

Le groupe grec παλλακική, -ίς, „concupine“, πάλλας „véros“, πάλλαξ, πάλληξ „μελλέσφορος“, Παλλάς épith. d'Athéna, „prêtresse vierge“ n'avait primitivement rien de péjoratif et remonte à un gr. comm. *πάλλος, *πάλλα „jeune homme, jeune femme, jeune fille“. J'y compare tokh. B *klyiye*, A *kulyi* „femme“ et irl. *caille* „a country woman, a maiden, a girl“, *caíín* „jeune fille“, breț. *plac'h* „jeune fille“, donc un groupe de mots que Pedersen, Tocharisch 99 sq. fait venir d'un i.-eur. comm. **qwljo-*. C'est là la même forme i.-eur. dont je dérive gr. comm. *πάλλος-ς. Le mot i.-eur. **qwljo-s* „jeune homme“ (masc. et fém.) ou bien coll. „jeunes gens“ n'a pas d'autres parents sûrs.

Mais on peut comparer av. *čarāiti-* „jeune fille“ (procédant d'un i.-eur. **qwel-ēt-*), le groupe de l'allemand *Held* (germ. comm. **halē þ-*, i.-eur. **qwol-ēt-*) — si le sens prim.était „jeune homme“ — et arm. *atidž*, *atič*, *atdžik* „jeune fille“, *ataxin* „servante“ (i.-eur. comm. **qwl-*).

La parenté de skr. *kúlam* „troupeau, famille“ etc. (groupe i.-eur. chez Walde—P. I 517) reste problématique.